

# novi glas

Časopis Hrvatskoga akademskoga kluba

broj 1 / 2012



# NAŠE GRADIŠĆE

# Sadržaj

**3** Uvodne riči glavnoga urednika

**4** Coverstory

**9** Kako bi tribali govoriti i pisati

**10** Morbus Alzheimer alter

**12** Črna Gospa

**14** Vazmeni seminar MEN-a

**16** Naše sluge: Mate Klikovits

**18** SnowXChange u Retoromanskoj

## **Vlasnik i izdavač**

HAK - Hrvatski akademski klub  
Schwindgasse 14 / 4  
1040 Beč

Tel.: +43 / 1 / 504 63 54

Fax: +43 / 1 / 504 63 54 9

E-mail: info@hakovci.org

Web: www.hakovci.org

## **Glavni urednik**

Matthias Wagner

## **Layout**

Matthias Wagner

## **Korektura**

Dr. Robert Hajszan Panonski

## **Suradniki**

Dr. Robert Hajszan Panonski

Michael Hirschler

Peter Jandrisits

Maria Kornfeind

Lukas Kornfeind

Paul Leszkovich

Mag. Katrin Mercsanits

Viktoria Wagner

Florian Wagner

## **Tisak**

Wograndl Druck GmbH.

Druckweg 1

A - 7210 Mattersburg

## **Ekspedit**

Motivirani HAKovci

## **Izvor slikov**

Vlašće slike

Wikipedia, javno vlasništvo (slika je starja od 70 ljet  
ili je od prinositelja predana u javno vlasništvo)

# Uvodne riči glavnoga urednika



NAŠE GRADIŠĆE. Kakovu izreku ima ov naslov i ova glavna tema Novoga glasa? U prvom redu kanim (opet) upozoriti, da je Beč to mjesto, u kom po apsolutnom broju živi najveć Gradišćanskih Hrvatov.

Sigurno si neki štitelji sada mislu: Povidaj nam nešto novoga! Imaju pravo, ta informacija zaista nije nova. Ali morali bi razmišljavati o tomu, kako to utiče na razvitak našega naroda. Je li to propast naroda ili na koncu morebit još i spas? Najvažniji aspekt ove teme je, da u Beču ne valja manjinski zakon. Provokantno pitano: Je li ide i bez?

Čuda se je minjalo u zadnji desetljeći: Gradišćanski Hrvat u Beču već nije siromašan djelač, ki živi u baraka i ne more dočekati dokle se vraća u svoje selo. Sve već ljudi rado minja ograničen žitak u „provinciji“ za žitak u metropoli s više mogućnosti. Posebno za žene je bilo preseljenje na početku 1990ih ljet mogućnost da se emancipiraju od tradicionalne uloge, ka je bila za nje predvidjena u selu. Rezultat toga je, da sve već dice nije odraslo u selu s majkom, ka je morebit čekala na oca, ki je u tajednu bio u Beču i se na vikend vraćao, nego cijela familija živi u Beču, a morebit su i obadva roditelji zaposleni.

Kako si moremo predstaviti jedno dite gradišćanskohrvatske obitelji, ko je odraslo u Beču? Zapravo ima na ovo pitanje već odgovorov. Na svaki način ima obično još manje mogućnosti da koristi gradišćanskohrvatski jezik nego vršnjaki u Gradišću. Ali ne gledec na manjkanje podučavanja (gradišćansko-)hrvatskoga jezika, Beč sigurno nudja već školskih prednosti. Uz brojne opće škole je i čuda privatnih škol. A ono, što človika u oči mno-

gih Gradišćanskih Hrvatov napravlja boljim človikom je isto pred vrati: Sveučilišno obrazovanje. Iako je bilo oštirih reakcijov takozvanih „starih HAKovcev“ na ukidanje „Dana sridnjoškolcev“: Ovoj mladini HAK ne mora predstaviti ta „veliki tudji grad“. A onim, ki su odrasli u selu u medjuvrimenu isto ne.

Što se meni subjektivno čini: Ja u praksi ne vidim razlike izmed onih, ki su u Gradišću pohodjali škole, u ki se dvojezično podučavalo i onih, ki su bili samo u nimški škola u jednom varošu kao Beču. Jedni imaju nekakovo znanje (gradišćansko-)hrvatskoga jezika, drugi ne. Jedni se ćutu kao Gradišćanski Hrvat, drugi ne. Ali čini mi se, da korelacija ne postoji.

Zaista važno pitanje je: Od čega odvisi, je li se dite nauči gradišćanskohrvatski ili ne? Od čega odvisi, je li dite preuzima identitet Gradišćanskoga Hrvata. Ne kanim na ovo pitanje dati odgovor, kao da sam sveznajuća osoba. Predlažem, da se čitaju članki naših autorov o ovoj temi, i da si svaki sam išće odgovore. Veselio bi se, ako bi mogli u dojdućem broju čitati neka mišljenja, ka smo dobili pismeno kao štiteljska pisma.



U fazi završetka ovoga izdanja stalo se nešto, što triba napomenuti: „Prezidij socijaldemokratskih načelnikov i vicenačelnikov“ je u izvavi odbio predlog za novi manjinski zakon. Nisu oni jedini, i ne prvi, ali suprotstavljaju se predlogu, koga je napravio jedan od vlašće partije.

Jur u bibliji (Lk 16, 13) stoji: „Nijedan sluga ne more služiti dvim gospodarom; ar će jednoga oduravati, a drugoga ljubiti, ili će s jednim držati, a drugoga zavrći!“

Čini se, da se Prezidij konačno odlučio služiti narodu, a ne partiji. Tako triba!

Matthias Wagner, Pinkovac

O autorici

## Mag. Katrin Mercsanits



Rodjena 1987. u Borti (Oberwart). Živi i djela u Beču, kade je študirala gospodarstvo poduzeća na Ekonomskom sveučilišću u Beču. Na vikendu rado uživa u južnom Gradišću sa svojom familijom.

### Deutsch

Meine Eltern sind Burgenlandkroaten, die aus zwei unterschiedlichen Dörfern im Südburgenland stammen. „Wir sind Kroaten!“ Ein Satz den sie sehr oft benutzten, wenn sie mit Menschen über ihre Herkunft sprachen. Als Kind dachte ich dann immer: „Aber ich bin doch aus Österreich – halb Burgenländerin, halb Wienerin.“ Dieser Gedanke begleitete mich fast meine gesamte Jugendzeit und erzeugte manchmal sogar eine gewisse Zerrissenheit in mir.

DENN geboren bin ich im Burgenland. Meine Wochenenden sowie die Ferien verbrachte ich bei meinen Großeltern in den kroatischsprachigen Ortschaften Güttenbach (Pinkovac) und Spitzzicken (Hrvatski Cikljin). Bis zu meinem 13. Lebensjahr habe ich sogar jeden Sonntag in Spitzzicken ministriert.

ABER mein Lebensmittelpunkt war in Wien, wo ich auch den Kindergarten und die Schule besuchte. Daher wollte ich zu den „Wienern“ gehören. In dieser Zeit waren mein kroatischer Familienname - über dessen schwierige Aussprache viele stolperten - und mein familiärer Bezug, die einzigen „Merkmale“, die mich mit

der kroatischen Sprache verbanden - DACHTE ich jedenfalls...

In der achten Klasse Gymnasium begann ich mich mit meinen kulturellen Wurzeln näher auseinanderzusetzen. Ich schrieb eine Fachbereichsarbeit zum Thema „Burgenländische Kroaten“. Beim Verfassen dieser Arbeit lernte ich viel über die Vergangenheit meiner Vorfahren sowie ihre Ansiedlung in Österreich. Ich erkannte, dass sehr viele für mich selbstverständliche Bräuche, nicht zuletzt an kirchlichen Feiertagen – einen kroatischen Ursprung haben. Ich lernte die verschiedenen Einflüsse – Stadt, Land, burgenländisch, kroatisch und die damit einhergehende Vielfalt- zu schätzen und zu kombinieren. Diese Vielfalt –u.a. Musik, Essen, die Sprache - kann ich unabhängig von meinem Standort, leben. Ich weiß, welchen Mehrwert dies für mich und meine Umgebung darstellt. Ich bin sehr dankbar dafür und weise auch gerne daraufhin, wo meine Wurzeln liegen und welche kulturellen Einflüsse mich begleiten.

Abschließend kann ich sagen, dass ich weder in meinem Freundeskreis, noch in der Schule in diesem Zusammenhang negative Erfahrungen gemacht habe. Ich bin hier eher auf Neugier gestoßen.

### Hrvatski

Moji roditelji su Gradišćanski Hrvati iz dvih razliĉnih sel u južnom Gradišću. „Mi smo Hrvati!“ Ovu reĉenicu su ĉudakrat upotrijebivali, ako su se pominjali s drugimi o svojem porijeklu. Kot dite sam si uvijek mislila: „Ali ja sam iz Austrije – pol Gradišćanka, pol Beĉanka.“ Ova misao me je sprohadjala kroz moju mladost i me je koĉ-toĉ i skoro poremetila.

JER rodjena sam u Gradišću. Vikende i praznike sam proživila kod babe i dide u hrvatski seli Pinkovac i Hrvatski Cikljin. Dokle sam bila 13 sam svaku nedilju ministrovala u Hrvatskom

Cikljinu.

ALI središće života je bio Beč, kade sam po-  
hadjala čuvarnicu i školu. Zato sam uvijek  
kanila biti „Bečanka“. U toj dobi su moje hr-  
vatsko prezime – ko mnogi ljudi samo teško  
moru izgovoriti – i obiteljska veza bili jedini  
„elementi“, ki su me povezivali s hrvatskim je-  
zikom – tako sam barem MISLILA...

U osmom razredu gimnazije sam se počela  
baviti svojim (kulturnimi) koreni. Pisala sam  
stručno maturalno djelo na temu „Gradišćanski  
Hrvati“. Kad sam pisala to djelo, čuda sam se  
naučila o prošlosti svojih praocev i o naseljen-  
ju Gradišćanskih Hrvatov u Austriji. Shvatila  
sam, da ima čuda narodnih običajev - pretežno  
crikvenih - ke imaju hrvatske korene. Naučila  
sam kombinirati i cijeniti različne uticaje –  
grad, selo, gradišćanski, hrvatski – i cijeniti  
raznolikost ka je povezana uz ove uticaje. Ovu  
raznolikost – naprimjer u glazbi, jilu i jeziku –  
morem živiti, bez veze kade se trenutno nala-  
zim. Ja znam, ku dodatnu vridnost to ima za  
mene i za moju okolinu. Zahvalna sam zato i  
rado pokažem na svoje korene i na uticaje, ki  
me pratu.

Na koncu još kanim napomenuti, da nikada  
nisam bila konfrontirana negativnim reakci-  
jama; doživila sam samo znatiželju.



O autoru

## Paul Leszkovich



Rodjen 1996. u  
Beču, krstio se u  
Pinkovcu i sada živi  
u Beču. Tri ljeta je  
pohadjao dvojezični  
dičji vrtić „Viva  
HKD Rica“. Mo-  
mentano ide u BRG  
14 i je član „Kolo-  
Slavuja“.

## Deutsch

Mein Name ist Paul Leszkovich und ich bin  
Burgenlandkroate. Dennoch lebe ich in Wien.

Wie kommt es dazu, dass ein burgenländischer  
Kroate in Wien aufwächst? Meine Eltern sind  
beide Burgenländer und sie versuchten vor  
meiner Geburt im Burgenland zu leben. Aus  
beruflichen Gründen zogen sie aber schließ-  
lich nach Wien. Auf verschiedene Arten ver-  
suchten meine Eltern mir die kroatische Kul-  
tur und Sprache näher zu bringen. Meine  
Mutter behauptet, sie hätte mit mir als Kind  
ausschließlich kroatisch gesprochen, ich kann  
mich daran aber nicht erinnern. Sichtlich hat  
sie es irgendwann aufgegeben. Mein Kinder-  
garten war zweisprachig, ich besuchte jahre-  
lang einen Sprachkurs in der Schwindgasse  
und bis heute fahre ich zwei Mal im Monat ins  
Burgenland, wo ich auch den Großteil meiner  
Ferien verbringe.

So wurde ich schon immer von zwei Kulturen  
beeinflusst. Ich habe zwei Wohnsitze und ver-  
suche zwei Sprachen zu beherrschen. Als ich  
noch ein Kind war, fiel mir dies nicht auf, doch  
als ich in die Pubertät kam, fühlte ich mich  
zu keiner Kultur zugehörig. Meine Kroatisch-

kenntnisse waren gering, obwohl ich oft im Burgenland war.

Um Anschluss an die burgenlandkroatische Kultur zu finden, schloss ich mich der Volkstanzgruppe „Piplići“ an. Meine Sprache verbesserte sich dadurch nicht wesentlich, doch die burgenlandkroatische Tradition wurde mir so näher gebracht. Dennoch wollte ich meine eigentliche Muttersprache lernen.

Schließlich glaubte ich eine Lösung gefunden zu haben: Ich meldete mich für das Wahlpflichtfach „Bosnisch, Kroatisch, Serbisch“ im BORG 3 an und war bereit als Einziger meiner Klasse das Wahlpflichtfach an einer anderen Schule zu besuchen. Ich hoffte, dadurch wieder einen „Draht“ zu meiner Sprache zu finden. Diese Hoffnung wurde zerstört, denn das WPF fand mangels Interesse nicht statt. In der Millionenstadt Wien scheint es nicht genug Jugendliche zu geben (fünf pro Jahrgang wären nötig gewesen!), die Kroatisch lernen möchten.

In diesem Moment fragte ich mich: Sind es wirklich die Umstände, die mich daran hindern die Sprache zu lernen, oder bin ich es, der sich nicht genügend bemüht.

Schließlich schien sich das Blatt erneut zu wenden, als ich der Kulturvereinigung „Kolo Slavuj“ beitreten konnte. Die Volkstanzgruppe Kolo Slavuj war für mich die Fortführung der Nachwuchstanzgruppe „Piplići“. Die Proben sind länger, die Tänze sind schwerer und jeder spricht Kroatisch. Bis heute hoffe ich, so die Sprache zu lernen.

Ich werde noch heute von der burgenlandkroatischen Kultur beeinflusst, doch nicht genug um die Sprache zu lernen. Schon immer hat mich die Stadt geformt, der ich mehr ausgesetzt war, als das burgenlandkroatische Dorf Pinkovac im Südburgenland. Es gab zu viele Probleme in Wien, die mich hinderten die

Sprache zu lernen. Abgesehen vom Kindergarten, wurde in meinem Umfeld fast nur Deutsch gesprochen. Meine Mutter versuchte mit mir kroatisch zu sprechen, aber mein Vater, der ebenfalls in Wien aufgewachsen und die Sprache nur passiv erlernt hatte, konnte mit mir nicht kroatisch sprechen. Im Gegensatz zu mir kann mein jüngerer Bruder wesentlich besser Kroatisch sprechen als ich. Er hat nicht mehr gelernt oder scheint begabter zu sein, sondern mit ihm hatten meine Eltern ausschließlich Kroatisch gesprochen.

Das größte Problem für mich als Burgenlandkroate in Wien, war nicht nur die Sprache, sondern meine Zugehörigkeit – meine Zugehörigkeit wozu? Ich hatte zu wenig Bezug zum Burgenland, aber auch nicht genug zu Wien. Ich fühlte mich zu keinem, aber auch zu beiden Orten hingezogen. Wenn ich in Wien war, dachte ich „Ich komme nicht von hier“ und wenn ich im Burgenland war, dachte ich „Ich war viel zu selten hier“.

Obwohl ich heute beide Orte als Heimat annehmen kann, hab ich immer das Gefühl, wenn ich in Wien bin, verpasse ich etwas im Burgenland und wenn ich im Burgenland bin verpasse ich etwas in Wien.

## Hrvatski

Moje ime je Paul Leszkovich i ja sam Gradišćanski Hrvat. Ipak živim u Beču.

Kako to da Gradišćanski Hrvat raste i živi u Beču? Moji roditelji su Gradišćanci i pokušali su živiti u Gradišću prije nego sam se ja narodio. Iz poslovnih uzrokov su se konačno preselili u Beč. Ipak su pokušali na različne načine da ja naučim hrvatsku kulturu i jezik. Moja majka tvrdi, da se je s manom pominala isključivo po hrvatsku kad sam bio dite, ali na to se već ne morem spomenuti. Očividno je s tim konačno prestala. Pohodio sam dvojezičnu čuvarnicu i ljeta dugo jezični tečaj u Schwindgasse, do da-

nas se vozim dva put misečno u Gradišće, kade i proživim velik dio praznikov.

Ovako su na mene uvijek uticale dvi kulture. Imam dvojica prebivališća i pokušavam govoriti dva jezike. Kot dite to nisam uptio, ali u pubertetu sam imao ćut, da zapravo ne pripadam ni jednoj ni drugoj kulturi. Nisam pričao dobro hrvatski, iako sam ćudakrat bio u Gradišću.

Da bi se malo približio gradišćanskohrvatskoj kulturi, pridružio sam se folklornoj grupi „Piplići“. Jezična kompetencija se pomoću „Piplićev“ nije poboljšala, ali bolje sam razumio gradišćanskohrvatske tradicije. Ipak sam imao želju da pravo naučim svoj materinski jezik.

Konačno sam mislio da sam našao rješenje: najavio sam se na obavezni predmet BHS na BORG 3 – ali bio sam jedini iz razreda ki je bio pripravan apsolvirati obavezni slobodni predmet na drugoj školi. Ufao sam se da bi tako opet mogao najti veze hrvatskom jeziku. Nažalost nije bilo dost školarov da se upelja taj obavezni predmet. U cijelom Beču se nije našlo pet školarov, ki bi se bili rado naučili hrvatski!

Tada sam se pitao: je zaista kriva okolina, da se ja ne morem naučiti jezik ili sam ja kriv, kad se ne trudim dosta?

Ali dostao sam novu mogućnost s tim da sam se priključio folklornoj grupi Kolo Slavuj. Kolo Slavuj je za mene bio nastavak „Piplićev“. Probe su duže, tanci su teži, a razgovorni jezik je hrvatski - do danas se ufam, da ću se ovde naučiti materinski jezik.

Još danas gradišćanskohrvatska kultura utiče na mene, ali to nije dost da se naučim jezik. Jur svenek je velegrad imao veći uticaj na me nego gradišćanskohrvatsko selo Pinkovac. U Beču je bilo prećuda uvjetov, ki su mi preprićili da se naučim hrvatski. Izvan ćuvarnice se u mojoj okolini pominalo skoro samo po nimšku. Moja

majka se uvijek trsila, da se s manom pomina hrvatski, ali moj otac, ki je isto kot ja narasao u Beču (i je zato jezik naučio samo pasivno), nije se mogao s manom pominati na hrvatskom jeziku. Suprotno k meni moj brat ćuda bolje govori hrvatski – iako on nije već ućio i nije nadareniji od mene, jedino s njim su moji roditelji isključivo govorili hrvatski.

Najveći problem za mene kot Gradišćanskog Hrvata u Beču nije bio jezik nego zapravo pripadnost – ali pripadnost ćemu? Imao sam premalo veze s Gradišćem, ali i premalo s Bećom. Nisam se ćutio povezan ni s jednim ni s drugim. Ako sam bio u Beču, sam mislio „Nisam odavle“, a ako sam bio u Gradišću, sam si milslio „prerijetko sam ovde“

Iako morem danas zvati obadva mjesta domovinom, uvijek mislim da ako sam u Beču, zamudit ću nešto u Gradišću, a ako sam u Gradišću, zamudit ću nešto u Beču.



O autoru

## Michael Hirschler



Rodjen, živi i študira u Beču. Vikende rado proživljava u Gradišću, ko zove domovinom. Grad.-hrv. jezik i kultura su jur bili svenek važni dijeli njegovoga života, tako je 2011. i nastao predsjednik HAK-a.

Živim jur u Beču otkad znam misliti. Narodio sam se ovde, išao sam u čuvarnicu i škole, a po maturi sam počeo i študirati u glavnom varošu. Nikada nisam imao hrvatsko podučavanje i nikakov hrvatski predmet u škola i nikad nisam išao na tečaj za hrvatski jezik – isto tako moja braća ne. Ali ipak govorimo, pišemo i štijemo hrvatski kao jedan, ki je imao ljeta dugo hrvatsko podučavanje u školi. Sigurno, važni faktor zato je činjenica, da smo se mi doma s našom materom/majkom, a i međusobno pominali po hrvatsku i da smo se skupa s roditelji svaki vikend domom vozili u Gradišće. Tim zapravo moram priznati da je moj žitak u Beču sekundaran a ne centralan. Mislim, da govorim i za svoju braću ako velim da se mi nikada nismo ćutili kao Bečani, a i danas ne velimo da je Beč za nas centralno mjesto života.

Ali neodvisno od toga se mora i reći da je nastao Beč za mnoge Gradišćanske Hrvate (bez obzira na to da je glavni grad Austrije) druga važna domovina uz Gradišće. Prije je postajala mala skupščina od študentov i djelačev ki su bili u Beču, a u zadnji pedeset ljet narasla je takorekuć zajednica Hrvatov, ki su se iselili iz svojih gradišćanskih sel u varoš. Jedni od njih se vozu rijetko, drugi stalno na vikend domom

u svoja sela. Bar kako, Beč je nastao novo mjesto u kom ti Hrvati proživu najveći dio tajedna (da ne velim života)! Drugačije izgleda situacija ča se tiče društvenoga žitka. S tim su već ili manje isključeni od oblikovanja i aktivne suradnje na kulturnom žitku u domaćem selu (barem po djelatniki). U Beču igraju i ona gradišćanskohrvatska društva važnu ulogu, da ispunu ta vakuum. Ča je u hrvatskom selu od sebe razumljivo, to je u varošu (kot Beč) jur skoro posebna stvar – naime, aktivno hasnovanje hrvatskoga jezika i sudjelovanje na hrvatski priredba. Zato su priredbe (jezične, literarne, muzičke, dičinje, itd.) lipi i važni okviri, pri ki ljudi svake starosti moru i u velikom varošu živiti i očuvati svoj jezik i „identitet“. I za mene je gradišćanskohrvatsko društveno polje važan faktor u mojem „bečanskom životu“.

Prije su bila sela centralno mjesto života, u ki se hrvatski jezik držao i čuvao, a u današnji časi je ta granica otpala, i u našem modernom i mobilnom žitku igra bečanski varoš sve veću ulogu. Zbog toga bi rekao da je svejedno kade človik odraste i živi, je li u selu ili varošu, jer ako postoji volja i pamet od ljudi za očuvanje i hasnovanje gradišćanskohrvatskoga jezika (a mogućnosti zato postoju), onda se i da naučiti, govoriti i koristiti jezik. Zato mislim da izrazi kot „Ako dite u Beču odraste, onda se sigurno neće naučiti hrvatski“ ili „u Beču si odrasao, pak ipak znaš hrvatski? No kako to?!“ u suvremenom času već nisu potribni i aktualni.







# Kako bi tribali govoriti i pisati

Gradišćanskohrvatski jezik ima svoj rječnik, pravopis i svoju gramatiku i s tim je on nekako zacementiran i teško je ulaziti u ta beton ili ga gor odnosno čr (*gar*) probušiti. Ipak mislim da bi bilo moguće poboljšati neke stvari u smislu lingvističkih odnosno gramatičkih pravilov u našem jeziku. Ima oko 30 nedostatkov. U prvom redu moramo biti malo progresivniji i odstraniti zastarene arhaične oblike. Predlažem slijedeće reforme u gradišćanskohrvatskom jeziku odnosno poštivanje pravil:

Ne bi smili stavljati ENKLITIKON (nenaglašenu rič) na prvo mjesto. Na primjer je bolje i lipše reći:

... , rekao **sam** ...

... , pitat **ću** ...

... , oprostio **bi** ...

... , rekli **smo** ...

Na samom početku rečenice tribali bi umjesto „Je“ stavljati „Je li“ ili „Da li“. Na primjer:

Je li došao tvoj tovaruša?

Da li ćemo pojtji na igrališće?

Poslije imperativa poput Gledaj! (Glej!) Vidi! Čekaj! ili Slušaj! i tako dalje bilo bi bolje uzimati genitiv i govoriti odnosno pisati ovako:

Gledaj lipih žen!

Vidi krasnoga cvijeta!

Čekajmo boljih vrimen!

Slušajte odličnih jačak!

Kod refleksivnih glagolov u perfektu ne triba hasnovati pomoćni glagol „je“. Na primjer:

On se pašćio.

Ona se potrudila.

Dite se plakalo.

**NASTAVLJA SE!**

Barem u pismenom obliku morali bi poštivati realizaciju starocrikvenoslavenskoga jata (d) na četire načine.

a) Realizacija na „i“: lip, dičak, divojka

b) Realizacija na „je“: mjesto, djelo, ljeto, vjetar

c) Realizacija na „ije“: cijel, bijel, cijena, cijeniti

d) Realizacija na „e“: cesta

Sto naliže BROJE morali bi napisati zbog složenosti problematike poseban članak. Donašamo samo najvažnija pravila:

1 stol, 2,3,4, stoli, 5-20 stolov, 21 stol, 22,23,24, stoli, 25-30 stolov  
1 knjiga, 2,3,4, knjige, 5-20 knjig ...

imati jednoga tovaruša, 2,3,4, tovaruše, 5-20 tovarušev  
dvoja sela, dvoja jezera, ali dvi ljeta!

jedan muž – jedna žena - jedno dite

dva muži – dvi žene – dvoje dice

tri muži – tri žene – troje dice

četiri muži – četire žene – četvero dice

pet muži – pet žen – petero dice

došli su muži – došle su žene – došla su dica

došli su dvimi – došle su dvime – došlo je njih dvoje

došli su trimi – došle su trime – došlo je njih troje

došli su četir(m)i – došle su četir(m)e – došlo je njih četvero

došli su petimi – došle su petime – došlo je njih petero

jedan človik je poginuo, dvoje ljudi je umrlo ...

„Ali“ tribali bi stavljati na prvo mjesto. Na primjer:

Ti moreš projtji, **ali** ja neću.

Ja ću kupiti slatkarijov, **ali** tebi neću dati.

Ona peče kolač, **ali** on ga ne smi jisti.

Pogledati ju ne tribaš, **ali** poslušati ju moraš.

On je zamolio da mu pišem, **ali** nikako nije kanio dojtji.

Poslije palatala i „c“ ne dolazi „o“ nego „e“. Pravilo valja samo za muški i sridnji rod. Na primjer:

... s tovarušem ...

... pred poljem ...

... kod prijateljev ...

Koliko morjev je na zemaljskoj karti?

ali:

... pred svinjom ...

... koliko lilijov ...

ali kod kratkih dvosložnih imenica ostaje „o“:

Stojim pred zecom.

... kod zecov ...

# Morbus Alzheimer alter

## Druga Alzheimerova bolest (Morbus Alzheimer alter)

Svakomu od nas je poznata Alzheimerova bolest kot teška, neizvračljiva, degenerativna bolest mozga. Svojim napredovanjem dovodi do demencije, gubitka pamćenja pak promjene u ponašanju bolesnika.

Najnovija iztraživanja pokazala su, da se razantno proširuje neka nepoznata bolest, ka se dosada brojila k Alzheimerovoj bolesti, ali to je, kako su znameniti viračitelji u suradnji s lingvisti i psiholigi pokazali, nepravilno.

Ovim člankom željim dokazati da triba upeljati novu nomenklaturu: Razlikovati se mora Prva



Alzheimerova bolest, kratko PAB, od Druge Alzheimerove bolesti, kratko DAB. Status quo je, da DAB u suprotivnosti PABi ne pelja do smrti.

## Simptomi

Oboljeni negiraju totalno svoj materinski jezik i svoje korene. Konfrontacija tim jezikom pelja čudakrat do jednostavne ignorancije (početni stadij) ili agresivnih odgovorov (napredni stadij). Oboljeni naprednog stadija su pristupačni niskoj političkoj ideologiji i iskažu se pripravnošću prema vandalizmu.

Zato što su simptomatička istraživanja stoprv počela, računa se da postoji još nekoliko drugih simptomov.

## Proširenje i čestoća/gustoća

Bolest se najde isključljivo kod človika, ki je najmanje dvojezično odrasao. Pretežno je bolesnik i dio neke jezične manjine, kako je i zanemaren jezik uvijek manjinski. Opserviran je beteg jur u 20. stoljeću prema različiti uvjeti, ali oficijelno je konstatiran stoprv sada. Tako da se ne more reći, koliko ima zaistinu bolesnikov. Znanstveniki su osvidočeni da bi se moglo dijagnozom DABi spasiti nekoliko oboljenih.

Pozitivi uvjeti za DAB su: nisko obrazovanje; pretežno samo-nimaška okolica; manjak društvenih aktivnovsti. Ali mora se napomenuti, da obrnuti uvjeti (visoko obrazovanje, hrvatska okolica i članstvo u nekoliko društvi) nikako ne prepriču DAB.

Čini se, da su osim male dice, ka su još nepoznatimi uzroki imunizirana, ljudi svake starosti i svakog roda potencijalni bolesniki.

O autoru

## Peter Jandrisits



Peter Jandrisits je poznat glumac kazališne dinastije „Jurkovi“. Uz svoje študije latinskoga i kemije pojača redakciju Novoga glasa izvrsnom satirom. Kao dr. Pero Perović skrbit će se u budućnosti za bolesti našega naroda.

## Prepričenje bolesti

Kot jedino vračtvo je dosada opažen kemijski spoj “alkohol”. Nekvalificirano bi bilo pretpostavljati mehanizam djelovanja, jer još nije istražen. Alkoholizirani kažu tendiciju govora na materinskom jeziku i naklonost pjevanja starih jačak na tom jeziku. Postoji i slučaj da je pacijent samo u situaciji lake do značajne alkoholizacije u stanju aktivnog hasnovanja jezika, za koga je drugačije samo pasivno sposoban.

# ALKOHOL

40%

vračtvo za Gradišćanske Hrvate i Hrvatice

**NAJNOVIJA SENZACIJA!  
SADA U APOTEKA!**

## Indikacije

- Brzo i sigurno omogućuje povratak sposobnosti materinskog jezika i ojača svist prema hrvatskom identitetu.
- Uzima zapreke upotribljavanja jezika i podupira jezičnu kompetenciju (do neke mjere) i daje hrabrenje pri upotrebi lokativa!
- Jedini lijek protiv Druge Alzheimerove bolesti (DAB)!

## Kontraindikacije

- Nisu poznate.



# Črna Gospa

Poštovana Črna Gospa!

Ja sam dugoljetni funkcionar Hrvatskoga centra u Beču, i najlipše mi je bilo lijenim HAKovcem govoriti, što bi sve trebali djelati.

Uprav kad sam bio kod prodičke, u koj sam potribovao, da barem jedan odbornik HAK-a mora biti nazoči na svakoj priredbi Hrvatskoga centra, stala se jedna divojka i me je pitala, zač moja dica nisu HAKovci. A ja nisam imao odgovora, koga bi ona akceptirala. Imate kakov tanač za mene?

Dr. K. Visokonosić, Beč

*Poštovani gospodine Visokonosić!*

*Situacija je jasna: Ova divojka nije razumila, da se vaša dica moraju skrbiti za vlašću karijeru, i da će se naš narod jednoč sunčati u njevi zasluški. Morate joj objasniti, da ju HAK ne smi opteretiti, i da se neka bolje skrbi za opstanak naroda, da bude još dost Gradišćanskih Hrvatov, ki ćedu u budućnosti slušati mudre riči vaše dice na različni predavanji.*

*Vaša Črna Gospa!*

Draga Črna Gospa!

Prošli vikend sam bila u Hrvatskoj zato ča su me pozvali u neki varoš, kade sam predava-

la o Gradišćanski Hrvat. Nisam mogla tajiti, da sam važna osoba našega naroda, i tako su me neki umjetniki prosilili, da organiziramo izložbu u Gradišću ili u Beču. Dala sam im adresu društva „Umjetnikov Gradišćanskih Hrvatov“, i poslali su molbu e-mailom u krugu dalje na druga društva, dokle je opet stigla k meni. Ča neka činim?

Mag. Z. Važnić, Novo Selo

*Cijenjena gospa Važnić!*

*Situacija je zaista jako neugodna. Ali imate već mogućnosti, nego ča si mislite. Prva je, da sami organizirate priredbu i da drugi put vaš gubac tako glasno ne otvorite. Ali to je naporno, zato predlažem, da zamolite vašega pogrebnika da bi Vam napravio osmrtnicu, ku morete poslati tim umjetnikom. Nekate zabiti napisati, da je pogreb već bio i da su vaš pepeo postrkali u Niuzaljskom jezeru.*

*Čuda sriće vam želji  
Črna Gospa*

Sveznajuća Črna Gospa!

Jako sam razočaran, da naša gradišćansko-hvatska štampa i televizija ništa ne javlja ju o novoj zvijezdi na nebu gradišćanskohrvatskih velikanov. Sin našega sela je na čelu „Gradišćanskoga nogometno-

ga saveza“. Kako se to moglo dogoditi?

B. Labdarić, Pandrof

*Dragi gospodine Labdarić!*

*Zaista nerazumljivo, da to „Hrvatskim novinam“ nije bilo vridno staviti udarnu vist na naslovnoj strani. Željim još dodati, da je on u prošli ljeti i dospio osigurati sudjelovanje vaše nimškogovoreće momčadi kod Hrvatskoga nogometnoga kupa, a to je najveće čudo otkada se voda pretvorila u vino! Ta groteska je samo nadmašena od navijačice Pinkovca, ka je na utakmici protiv Gerištofa vikala „Scheiß Krowodn“.*

*U ime štampe prosi za  
oprošćenje  
Črna Gospa*

Poštovana Črna Gospa!

Imam problem sa svojimi sini. Jedan mi je ostao doma u Gradišću i se izučio za zidara. Nastao je najmladji seoski povjerenik HKD-a i se jako angažira protiv popadanja gradišćanskoga jezika u našem selu. Drugi je išao u Beč i je študirao umjetničke znanosti. Pisao je diplomsko djelo o nošnja Gradišćanskih Hrvatov. Za ovo diplomsko djelo mu kanu u Beču izručiti Mini-Metron.

S jedne strani sam gizdav, da

moj sin dostane nagradu, ali s druge strane mislim da to nije u redu, da se on odlikuje za nešto, ča bi ionako udjelao, a drugi sin, ki uz svoj posao još troši slobodno vreme za gradišćanskohrvatski posao, mora mu aplaudirati. Imate kakov tanač za mene?

V. Madjarić, Bijelo Selo

*Dragi gospodine Madjarić!*

*Iako mislim, da je moj stav u ovoj situaciji jasan, ipak vam kanim odgovoriti, tako da i zadnji zna, kako zec biži: Sin, ki ima titulu je u svakom slučaju važniji. Svejedno, kako jako se drugi angažira. Ljudi, ki ne djelaju mozgom moraju djelati mišići, iako je to samo otvoriti i zatvoriti ruke kod aplaudiranja. Ali ako je vaš drugi sin zidar, onda bi mogao napraviti magistru podest, kade svi moru viditi ovu najvažniju nagradu.*

*Vaša pomagačica  
Črna Gospa*

Draga Črna Gospa!

Kao Gradišćanski Hrvat: Za koga triba navijati? Za Ivicu Kostelića ili Marcela Jelenika?

P. Jandrisits, Pinkovac

*Dragi gospodine Jandrisits!*

*Naši velikani su ovu temu s veleposlanikom diskutirali, i konačno su odredili ov pristupak: Dokle ste u osnovnoj školi, navijate za najboljega skijaša vašega sela. U sridnjoj školi navijate za Marcela Hirschera.*

*Potom do mature navijate za Ivicu Kostelića. A kad ste gotovi školom, onda vas skijanje sigurno već ne zanima.*

*S mudrim pozdravom  
Črna Gospa*

Poštovana Črna Gospa!

Ovako ne ide! Kako da postoji u Novom glasu samo „črna“ gospa? Potribujem, da u dojučem broju odgovara i črljena gospa. Drugačije ne vidim drugu mogućnost nego da utemeljim vlašće novine. Za moje novine ću prositi istu svotu subvencije ku dostaje i Novi glas (i kroz svoje političke kontakte dostat ću ju)!

*Prijateljstvo!  
Drug Markus Ivančan*

*Poštovani družo Ivančan!*

*Čini mi se, da ste razvitak zadnjih tajednov zaspali, ar stalo se veliko čudo: „Prezidij“ odbija predlog zakona, koga je jedan črljeni državni sekretar napravio!*

*Morebit još zaista doživim, kako hrabri Gradišćanski Hrvati odstranu partijsko-politički uticaj, i skupa djelaju za dobrobit našega naroda.*

*Čini mi se, da se je isplatilo, da sam u crikvi molila litanije ne samo za ujedinjenje kršćanov, nego i za ujedinjenje Gradišćanskih Hrvatov.*

*Mir s vami Vam želji  
Črna Gospa*

## Pišite Črnoj Gospi!

Črna Gospa ne ogovara samo na satirična (fiktivna) pitanja, nego i na stvarna.

Ako imate neko pitanje, ili željite komentirati ovo izdanje Novoga glasa, pišite na

[crna.gospa@hakovci.org](mailto:crna.gospa@hakovci.org)

O autorici

### Črna Gospa



Črna Gospa je vrlo dobro informirana „prateljica“ gradišćanskohrvatske scene i ima o svakoj temi svoje mišljenje, ko ne kani za sebe držati.

Ona svojom kuhačom ne kuha rado samo tradicionalna gradišćanske jiliše, nego protira i sve potencijalne zete, ki ne znaju govoriti „po našu“.

Rado sluša emisiju „Časak radosti“ na valu ORF-a Gradišća, posebno svoju najdražju jačku „Jesensko kopaње“ od Ladaric.



## Dare idetity - Vazmeni seminar MEN-a



Od 31.03. do 06.04.2012. je oko 100 mladih ljudi od 21 manjinske organizacije sudjelovalo na vazmenom seminaru MEN-a, ki se ovo ljeto održao u Južnom Tirolu, i Oberbozen-u/Soprabolzano. Gostoprimitelj je bio Südtiroler Jugendring, krovna organizacija svih mladih manjinskih društava Južnoga Tirola. Glavna tema „Dare Identity“ (Identität wagen) vlikla se kot črljeni konac na različne načine kroz cijeli program, kot na primjer u djelaonica i ekskurzija.

Za HAK su se otpravili na daleki put u Južni Tirol: Michael Hirschler, Nataša Sarić, Viktoria

Kuzmits, Sonja Horvath i Maria Kornfeind. Po nekoliko pauzov u trgovina, kod McDonaldsa, opet u prodavaonica itd. smo konačno stigli do Innsbrucka, a potom nastavili smo vižnju na autocesti prik Brennera. No, onde je počeo velik boj s navigacijskim aparatom: svenek je nase kanio otpeljat kraj od autoceste! A svaki put, kad smo slučajno dospili do prilaza na autocestu, opet je nas otpeljao! Došlo je tako daleko, da nam je zapovidao obrnuti se na sredini ceste! (To naravno nismo načinili ;-)) Tako smo se vozili kroz mala sela, a izmed njih smo vidili hrdjave ograde talijanske autoceste. No, tako smo barem vidili prelipu krajinu Južnoga Tirola. Kad su počele serpentine, ke peljaju u visoki Oberbozen, nastalo nam je drugačije. Ne da bi nas navi bio peljao po glavnoj cesti! Ne, nego po mali putići, ki su bili tako nagli i uski kot kakova kozlja staza. A mi se nismo mogli branit, jer smo mislili, da je onde kade u lozi naš cilj! No, ali i to smo zmošli i tako smo umorni i srićni stigli. Mogao je počet seminar...

Sudioniki su imali jur prvi dan mogućnost upoznati običaje Južnih Tirolicev. Skupno smo obojili maske od gipsa i vezali palice od macic. Hodili smo u prošeciji pred crikvu, kade je bila ekumenska pobožnost. Navečer smo načinili





vazmeni oganj, na kom smo mogli peć picu na palici, ku smo potom punili.

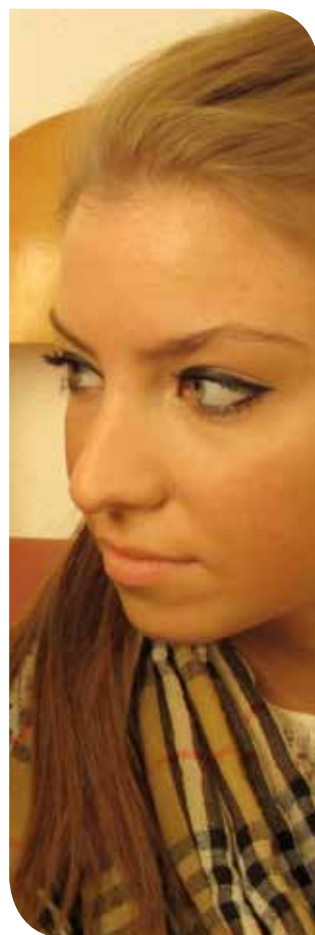
Sudionikom su se nudile različite djelaonice, tako na primjer za fotografiju, kazalište, umjetnost, bubnjanje, o povijesti Južnoga Tirola i diskusije o mogućnosti za poboljšanje budućnosti manjine. Bile su jako zanimljive, i moglo se je čuda naučiti.

Prilikom generalne sjednice su se zaključile dvi rezolucije MEN-a, ke se tiču gradišćanskih Hrvatov. Prvu su člani HAK-a skupa s omladinski društvu koruških Slovencev (KSSŠD, mladaEL i KDZ) izdjelali o nacrtu novoga manjinskoga zakona u Austriji. Oštro su kritizirali, da se predlogi manjinskih organizacijov nisu upleli u nacrt i da na neki područji nije došlo do potrebnih poboljšanj, nego i do počemerenja prava manjin.

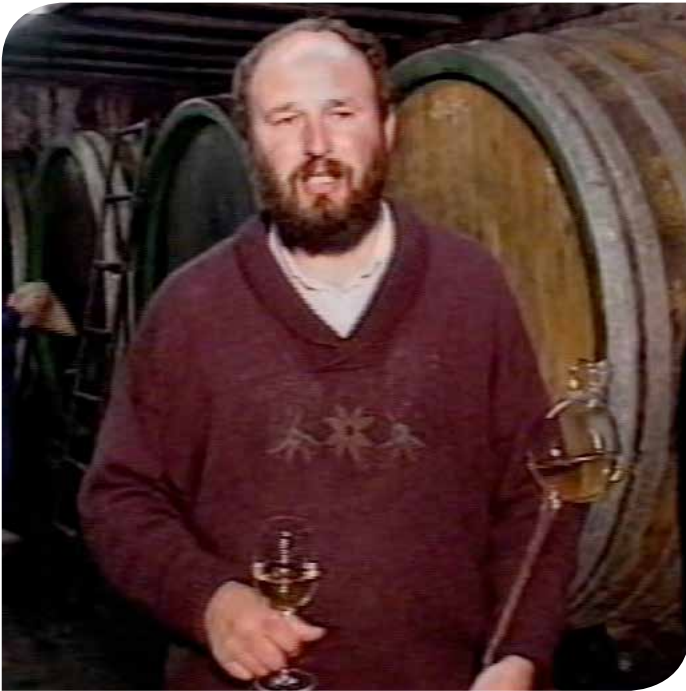
Druga rezolucija naliže Bečansku Slavistiku, kade se u zadnji ljeti sve manje, a ponekad

čisto ništ ne ponudi na gradišćanskohrvatskom jeziku. HAK skupa s MEN-om potribuje, da se minimalno nudi 6 uri gradišćanskohrvatske nastave. U generalnoj sjednici se preminio odbor MEN-a. Sonja Horvath, ka je dvi ljeta bila potpredsjednica za financije, već se nije naticala. Sebastian Seehauser se nanović odibrao za predsjednika, i tako će za dođuća dvi ljeta stati na čelu MEN-a.

Pri ekskurziia su diozimatelji imali peljanje kroz grad Bozen i posjetili su muzej Ötzi-a i Reinholda Messnera. Imali smo pješačenje u Dolomita i pohodili jedno od sel, kade živi druga autohtona manjina u Južnom Tirolu, naime Ladinci. Oni imaju ladinski jezik, ki je sličan retoromanskomu i manjina su unutar nimškogovorajuće manjine. Kušanje poznatoga i dobrog južnotirolskoga vina naredno nij smilo faliti, a potom smo dostali ukusno južno-tirolsko jilo u lipom kaštelu „Runkelstein“. More se reći, da su se Hakovci uz sklapanje novih vezov i jako čuda naučili, tako da se jur veselu na dođući seminar MEN-a.



# Naš sluga: Mate Klikovits



Normalno se ova rubrika zove „Naši velikani“, ali mislim da je bolje, ako se jedan članak o Mati Klikoviću zove „Naš sluga“. Nije tako, da on ne bi bio velikan, ali mislim da svoj posao bolje karakterizira rič „sluga“, ar je služio našem narodu, iako je bio zaposlen kod HKD-a. Ima i ljudi, ki samo to opravu, što se mora za svoje pineze djelati i nijedan korak već. Mate sigurno ne pripada onim.

Dokle sam študirao, zasluživao sam malo nešto kao sekretar HKD-a. Zato sam bio i pozvan u Cogrštof, kade je Mate Kliković, dugoljetni generalni sekretar HKD-a i živa subvencija, „svečevao“ svoj odlazak u mirovinu. Pišem tu rič med navodniki, jer mislim da se nije mogao potpuno veseliti, jer s njegovom mirovinom se zgubila živa subvencija za HKD. Politika je odlučila, da se po mirovini jedne žive subvencije već neće financirati nova (Natu knica: „auslaufen“). Tako je politika. Kad se zemaljski poglavar kani prezentirati u televiziji, onda smu narodne grupe oko njega skakati i jačiti. Ali kad se ugasi svitilo u dvorani i kamera televizije već ne snima, onda se zemaljski poglavar opet more koncentrirati na to, što je

u Gradišću najvažnije: Na partijsku politiku. Znamo, da nije bilo problema „Prezidiju“ odobriti nove žive subvencije. Ne samo jednoč su oni minjali svoju.

Malo sam se udaljio od glavne teme ovoga članka, ali mislim da je sigurno u smilsu Mate Klikovića, da malo upozorimo na momentanu problematiku s živimi subvencijami.

Kod svetačnosti je HKD darovao Mati dvi DVD-e, na ki su sakupljeni svi prinosi gradišćanskoga ORF-a, u ki je on nastupio. Pogledao sam si te prinose, i moram iskreno reći, da sam se bojao, da će ta posao biti dugočasani, ali bilo je ravno ubrnuto. Čudakrat sam se morao smijati, a nekad sam si i na glavu popao, kad sam čuo i vidio stav nekih političarov pred 20 ljet.

Uz posao u vezi s HKD-om, ki je sigurno tema većine prinosov, moremo Matine aktivnosti u tri glavne teme zadiliti: Vino, tamburica i nogomet.

O vinu je i prvi prinos iz 1988. ljeta u emisiji „Burgenland Heute“. Kažu Matu u vinogradu i kasnije u pivnici, kade predstavlja bijeloga plavoga frankovca. Uz bijelo vino od plavoga grozja/groždja ov prinos ima još nešto zanimljivoga: Kad kažu djelo u vinogradu se čuje hrvatska pjesma djelačev. Materijal ovoga prinosa koristili su i za „Österreich Bild“. To znači: Publika širom Austrije vidila je Gradišćanskoga Hrvata, ki se ne sramuje za to što je. A to dan danas nije od







sebe razumljivo.

Vidio sam i zanimljiv prinos o tamburici. Na početku 1990ih peljala se diskusija, je li tamburica zaista dio gradišćanskohrvatske kulture ili samo već atrakcija za turiste. Mate se oštro suprotstavio mišljenju nekoga poznatoga funkcionara jednoga (hrvatskoga?) društva ki je zaista sanjajo o tomu, da tamburice

već nisu atraktivne za mladinu. Povijest je konačno Mati dala pravo. Sigurno nije moguće sto posto pravo prognosticirati budućnost, ali morebit jedan, ki podučava tamburicu i djela s mladinom ima bolju čut za situaciju nego jedan, ki u glavnom politizira. Istina je, da je tamburica skodob u 1920ih importirana iz Hrvatske, ali prije nego Gradišćanski Hrvati preuzimaju austrijsku, nimšku kulturnu neka se kultiviraju novimi stanicami iz stare domovine.

Jedan prinos me je posebno impresionirao: Po deklaraciji neodvisnosti Republike Hrvatske 1991. i sljedećega početka boja emisija „Dobar dan Hrvati“ intervjuala je različne osobe gradišćanskohrvatskih društav i politike. Vidio i čuo sam jednu političarku „Zelenih“, ka veli, da nije poznato da bi nova demokratska vlada bolje podupirala Gradišćanske Hrvate nego komunistička. Govorio je i jedan predsjednik, ki je o tomu referirao, da još nije jasno, je li će biti ministarstvo vanjskih poslov nadležno za Gradišćanske Hrvate ili ministarstvo za iseljenike. Posebno se tuži, da nima financijskoga podupiranja sa strane Hrvatske i da pod tom svoje društvo trpi. Nadalje veli, da su Gradišćanski Hrvati siromašni i da tribaju pomoć, a ne da bi mogli pomoći Hrvatskoj.

Treta osoba kritizira novu vladu jer nisu bili u

osam miseci u stanju napraviti službene kontakte s Gradišćanskimi Hrvati. Tuži se, da su bili kontakti sa starom vladom bolji i da je za svoje društvo važno, je li moguće održati „tečaj“ na Jadranu, koga je bivša vlada dijelom financirala. Govorio je i neki funkcionar, ki se zlobno veselio, da kontakti drugih društav u Jugoslaviju već ništa nisu vridni. Još jednoč kanim na to upozoriti, da je u to vrime jur vladao boj na balkanu.

Jedna iznimka je: Mate veli, da smo mi (Gradišćanski Hrvati, Austrijanci) u boljem gospodarstvenom stanju i da bi morali pomoći Hrvatskoj. Veli, da je u prvom redu Austrija odgovorna za podupiranje narodne grupe Gradišćanskih Hrvatov. I nije ostalo kod povidanja. U prinosi sljedećih tajednov je dokumentirano, kako je HKD pokrenuo pomoćnu akciju za one, ki su bili pogodjeni u boju.

Ja sigurno nisam u svakoj poziciji istoga mišljenja kao Mate Kliković, ali to, da se u prvom redu misli na človika, ki triba pomoći, a ne na financijsku situaciju vlašćega društva zaista je peldodavno.

U ime redakcije Novoga glasa željim Mati sve dobro za daljnji žitak i neka mu Bog plati sve ono, što se pinezi nikad ne more.



# SnowXChange u Retoromanskoj



Od 18. do 23.3.2012. je GiuRu, Retoromansko omladinsko društvo iz Švicarske, priredilo takozvani SnowXChange. Ja sam zastupao Hak i našu manjinu. Zapravo nisam bio jedini Gradišćanski Hrvat nego bilo nas je jedan i pol, s tim da Gabriel Stern kao puni hybrid broji pol kao naš i pol kao koruski Slovenac. Da ne bi bila čisto sama njegova druga polovica je došao i Matija Wutti s nami. Tako smo bili: 1,5 Gradišćanskoga Hrvata i 1,5 koruskoga Slovenca. I da nas bude već, odlučili smo kratkoročno, da smo Gradišćanski Slovenci (=Koruski Slovenci) i veljek smo definirali našu narodnu nošnju, ka se more viditi na kipu desno.



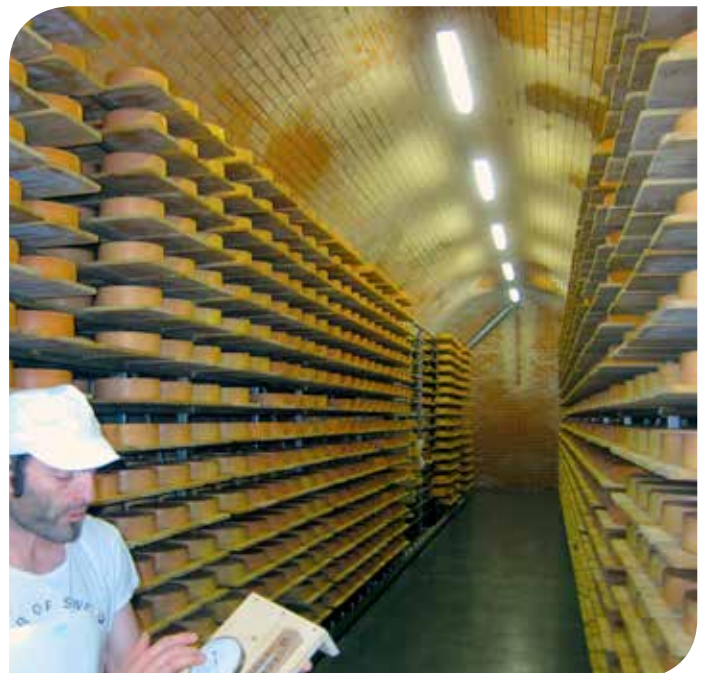
Na Exchange došli su i Sorbi (Pawk), Danci (SdU) i Frizi (Röökefloose) iz Nimške i Nimci iz Danske (Junge Spitzen). Stanovali smo u selu Segnas (Disentis); od onde smo se direktno mog-

li spustiti na lift. Na našu sriću je u prvoj noći veljek spao metar novoga sniga tako da smo imali optimalne uvjete i super powder. Ča nis- mo znali je činjenica, da je Disentis pravi Fre- eride paradižom; ča znači da su bili lifti puni s ljudi, ali staze prazne (samo naši početnici su se mučili po staza doli, ke su isto bile zasipane novim snigom).

Uz šport smo imali priliku upoznati lipu po- krajinu, znamenitosti i retoromanski jezik.

U fabrici za skije firme „Zai“ vidili smo da je i u zapadnoj zemlji u današnje vrime moguće preživiti manufakturom. Samo je važno najti ili stvoriti nišu, u ovom slučaju jednu, kade cijena počinje kod 2000 € i na gori skoro ne pozna granice (100% customized ski stoji oko 50.000 €). Ča je jako zanimljivo: Tehnički nap- redak je tako razvijan, da se još i kamen more upotribiti za jezgru skija. Usprkos tomu nap- retku činilo nam se, da su se kod vanjske forme pokušali vratiti korenima športa: jedan ski slični dugi (*Daube*) bačve.

U skoro 1300 ljet starom Benediktinskom kloštru smo se mogli osvidočiti da pop-art nikako ne dohadja iz engleske ili SADA, nego





iz Švicarske. Freske naslikao je Firtz Kunz jur oko 1915. ljeta.

Potom smo posjetili bio-poljodjelstvo za krave i siranu ka je priključena. I sami smo smili načiniti sir, ki mora još najmanje 4 misece doma u pivnici zrijati, dokle je pravi sir. (Status po dva miseci: Još se ne plisnivi)

Sve je bilo jako zanimljivo, samo smo se malo čudili, kad nam je fratar povida, da njev kloštar otprilike svake 10 ljet gori i da se pri tom mali ognji uopće ne broju. Paorija, ka isto sliši kloštru, isto je stoprv pred kratkim potpuno pogorila. Iako smo se čudili, friško smo izvidili, zač to uopće nij tako čudnovito. Naime, Retoromanci ljubuju oganj. Prvi dan smo s bakljama poadjali po noći, a potom smo saznali u predavanju, da je jedan od najvažnijih običajev za retoromansku mladinu striljanje gorujućeg driva od briga doli u dolinu (Schibettas, Scheibenschlagen). Kad smo onda pomoćom online-riječnika izvidili, da kod Retoromancev postoji jedan takozvani „Waschmaschinenfest“, pokidob da nam nijedan nij kanio reć ča je to točno, veljek smo znali o čemu je rič... Ali zač bi stroj za pranje rublja prvo po brigu gori vlikao, da ga onda važgem???

Predavanje o retoromanskom jeziku je bilo jako zanimljivo za nas i to osobito od toga trenutka, kad smo saznali, da oni uspješno djelaju na preživljenju svojega jezika, premda postoji 5 različnih standardov retoromanskoga jezika. Ovi tz. idiomi su stvoreni za vrime reformacije

15. stoljeća. U 20. stoljeću pokušio se upeljati jedan standard, ali ki se još nije potpuno probio.

To znači da Retoromanci nimaju niti jedan zajednički jezični standard, nimaju državu, ka bi im mogla pomoć i ljudem pokazati ekonomsku važnost jezika. A ipak ima dost stvari, osim to s ognjem, ke bi se mogli naučiti od njih.

Vjerovatno je razlog ovako jednostavan: Retoromanci su razumili, da njev jezik kao manjinski jezik nima posla s malovridnošću, da to nije Minderwertigkeitssprache, nego Minderheitensprache!

(vidi kip zdola: Retoromanski je naveće napiseno!)

**La Sennaria Surselva SA**

En la cascharia a Salaplauna produceschan ins dapi ils 6 da decembar 2010 products d'aulta qualitat. Menaschis purils naven da Dierni, al pei dil pass alpsu, tochen a Trun e si Sursaissa furneschun lur latg da bio, senza Pavel da silo, per producir il „caschiel da muntogna“ ed autras specialitads.

Sco la stalla claustralla ei era la cascharia vegnida projectada dil architect Gion A. Caminada. Sco contrast cun la stalla da lenn ei quei baghetg construis da mir massiv. La fuorma fa endament las tegias dad alp. Per motivs da higiena ston ils visitaders esser separai dil local da produziun. Muort grondas e pli pintgas finiastras bein piazzadas obtegnan ils visitaders tuttina in'investa dalla produziun da caschiel.

L'energia per la cascharia deriva d'in'ovra che produescha calira cun zenslas da lenna e che secatta all'entrada dil vitg da Mustér. Tras quei sistem d'applicaziun da calira sa l'aua piarsa e caulda vegnir utilisada danovamein. El menaschi sez ei la refluxiun dalla calira optima-dada tochen els detagls. El local da vendita san ins cumprar differents products dalla cascharia denter auter era il caschiel da muntogna.

**Die Sennaria Surselva SA**

Ni der Sennaria auf der Salaplauna werden seit dem 6. Dezember 2010 beste lokale Produkte hergestellt. Bienenmilch von Dierni im Oberrhein, Trau- und Chiesonen-Äpfel, Äpfel, Schokolade, Käse, Honig, „Rindfleisch Bergkäse“ und andere Spezialitäten.

Wie der Klosterstall wurde auch die Sennaria vom Architekt Gion A. Caminada entworfen. Im Kontrast zum bisherigen Stall ist dieses Gebäude massiv gebaut. Die Gestaltung stimmt mit einer Holzschindelfassade aus galiga Dierni, in dessen Wärmeholz sind heute Alpengewässer gemischt werden kann. Im Bereich neben der Verkaufsstelle für ein Depot ergänzt.

Als Besucher erhalten Sie durch grüne und kleine waldgebiete Fenster Einblicke in den Alpenraum, der die Hängewaldgebiete zeigt, während man im Verkaufsbereich können Sie die Käse der Sennaria und andere Berg-Gourmet-Produkte kaufen.

**La "Sennaria Surselva SA"**

La "Sennaria Surselva SA" il caschiel della "Salaplauna" dal 6 dicembre 2010 produce e vende prodotti di qualità della regione. Mensechi purils naven da Dierni, al pei dil pass alpsu, tochen a Trun e si Sursaissa furneschun lur latg da bio, senza Pavel da silo, per producir il „caschiel da muntogna“ ed autras specialitads.

Come lo stallo del monastero, anche la "Sennaria" è stata progettata dall'architetto Gion A. Caminada. La costruzione presenta un contrasto con lo stallo in legno. Il suo aspetto ricorda le casere alpine. Grazie a porte e grandi finestre piazzate in modo molto attento dall'architetto, il visitatore può fare un'idea della luminosità del formaggio, che per molte specialità non può essere seguita dall'interno dello stabilimento. Il caseificio partecipa la propria energia da un impianto a risparmio all'energia di Dierni. A questo impianto sono attaccati altri edifici che sfruttano l'acqua di scarico riciclata. Nel caschiel il latte è miscelato e sterilizzato in un unico processo.

LINAK ide u četvrto kolo

Hrvatski akademski klub ljetos po četvrti put organizira literarno naticanje za mlade s imenom »LINAK 2012«. Po dvi „izleti“ u druge literarne oblike se vraća opet početku i to obliku pjesmice.

Do konca septembra moreš ti, ako si rođen po 1.1.1977., poslati do tri pjesmice na HAK ili poštom (1040 Beč, Schwindgasse 14/4) ili putem emaila (linak@hakovci.org). Svaki smi poslati do 3 pjesmice. Ostali uvjeti su, da mora biti pjesmica na gradišćanskohrvatskom jeziku ili u nekom gradišćanskom hrvatskom seoskom dijalektu.

Stručna žirija će ocijeniti pjesmice, a za decembar je predviđeno dodiljenje nagradov:

1. nagrada iznosi 400,- eurov, 2. nagrada 200,- eurov, a 3. nagrada 100,- eurov. Zvana toga će izlaziti i posebni broj Novoga glasa sa svimi pjesmicami.

Mi čekamo na tvoje pjesmice!

literarno naticanje hak-a

# LINAK 2012

pjesmice

do 30.9.2012.

1. nagrada: 400€

P.b.b.

Nr.: GZ02Z032501M

Erscheinungsort: Wien

Verlagspostamt: 1040 Beč / Wien